

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Visualizing the classics : reading surimono and kyōka books as social and cultural history

Kok, D.P.

Citation

Kok, D. P. (2017, October 10). *Visualizing the classics : reading surimono and kyōka books as social and cultural history*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/58771>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/58771>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/58771> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Kok, D.P.

Title: Visualizing the classics : reading surimono and kyōka books as social and cultural history

Issue Date: 2017-10-10

Samenvatting

Dit proefschrift onderzoekt de netwerken van *kyōka*-dichters van eind achttiende, begin negentiende eeuw, met Edo (huidig Tokyo) als centrum, op basis van de prenten en boeken die zij lieten drukken. Het genre *kyōka* is gebaseerd op een versvorm van 31 lettergrepen die prominent is binnen het klassieke Japanse poëtische genre *waka*, maar wordt gekenmerkt door de vrijheid om losjes met regels en woordkeus om te gaan, teneinde fraaie woordspelingen en intelligente kwinkslagen te maken. De prenten die *kyōka*-dichters lieten ontwerpen en drukken, om vervolgens uit te delen en uit te wisselen met Nieuwjaar, staan bekend als *surimono*, of preciezer *kyōka-surimono*. De boeken worden *kyōkaban*, letterlijk ‘*kyōka*-boeken’, genoemd. De bestudering van deze twee typen onderzoeksmateriaal biedt op verschillende manieren inzicht in de sociale en culturele netwerken van dichters, zoals hun connecties met bijvoorbeeld prentkunstenaars, uitgevers, literatuurhistorici, en hun onderlinge connecties. Bovendien geven *surimono* en *kyōka*-boeken inzicht in de werking van de dichtersgroepen en het belang dat wel of niet gehecht werd aan stand die met op basis van erfelijkheid genoot binnen de maatschappij (inclusief financiële welstand), in verhouding tot sociale en culturele status die men genoot binnen de *kyōka*-wereld.

De vragen die centraal staan in dit proefschrift zijn: Wat voor sociale netwerken vindt men achter *surimono* en hoe functioneren die netwerken? Is er een relatie tussen de sociale positie van dichters binnen de maatschappij en de keuze voor het genre *kyōka*? Hoe past *kyōka* als genre binnen de algehele tendens tot het bestuderen van klassieke Japanse literatuur in de vroegmoderne periode? Wat is de herkomst van de culturele en literaire kennis die in zowel de gedichten als de illustraties te vinden is? En tot slot: Is de keus voor bepaalde literaire of historische onderwerpen terug te voeren op individuele interesses, of reflecteert deze keus grotere stromingen in de maatschappij van dat moment?

De methodiek voor het beantwoorden van deze vragen is tweeledig. Eerst wordt in kaart gebracht hoe de sociale netwerken van dichters opgebouwd zijn en hoe ze functioneren, op basis van *kyōka*-boeken en gerelateerde materialen zoals gedrukte aankondigingen voor dichtwedstrijden en wedstrijduitslagen. Vervolgens wordt op basis van de bestudering van series *surimono* geïnspireerd op verschillende Japanse klassieke literaire werken, bekeken op welke manier binnen de wereld van *kyōka* omgegaan werd met de receptie van klassieke literatuur.

Hoofdstuk 1 bakent het vakgebied af. Hierin wordt tegen het licht gehouden wat er aan literatuur is verschenen met betrekking tot *surimono* en *kyōka*-boeken en op welke manieren daar onderzoek naar gedaan is. Voor wat betreft *surimono* kan algemeen geconcludeerd worden dat het merendeel van de literatuur is verschenen in tentoonstellings- of bestandscatalogi, en niet in monografieën. Bovendien concentreert veel van dit onderzoek zich op de visuele en tekstuele inhoud van de *surimono*, en niet op de achterliggende sociale netwerken. Voor wat betreft *kyōka*-boeken valt op dat het meeste onderzoek in Japan zelf plaatsvindt, wat te wijten is aan de complexiteit van de teksten in deze boeken. Een groot deel van dit onderzoek richt zich op *kyōka* als genre binnen de literatuurgeschiedenis, al worden de duidelijk aanwezige netwerken van dichters regelmatig betrokken in de bestudering.

De hoofdstukken 2 en 3 definiëren en categoriseren *kyōka-surimono*, respectievelijk *kyōka*-boeken. Deze hoofdstukken bespreken de ontwikkeling van het genre *kyōka* en de materialen die dit genre voortbracht. Teneinde later in het proefschrift uitspraken te kunnen doen over de inhoud van de gedrukte werken, wordt in deze hoofdstukken uiteengezet wat de materiële kwaliteiten ervan zijn. Dit leidt tot een voorgestelde nieuwe categorisering. Met betrekking tot *kyōka*-boeken is de voorgestelde indeling in drie typen van belang. Die zijn: *kyōka*-bloemlezingen, resultaatboeken van *kyōka*-competities, en *kyōka*-informatieboeken. Het eerste type betreft zoals de term al verduidelijkt boeken waarin een selectie van de beste gedichten gepresenteerd wordt. Dat kan een selectie zijn van gedichten uit een bepaalde groep, of van een enkele dichter. Deze bloemlezingen zijn doorgaans op een redelijk algemeen lezerspubliek gericht. De resultaatboeken van *kyōka*-competities hebben als typerend kenmerk het vermelden van het aantal punten dat tijdens een wedstrijd gescoord werd. In de regel worden ook de juryleden vermeld. Dit zijn doorgaans de grote namen binnen de *kyōka*-wereld. *Kyōka*-informatieboeken, tot slot, bieden aspirerende amateurdichters een mogelijkheid om hun vaardigheden te verbeteren, ook als ze niet in de leer zijn bij een *kyōka*-meester. Bovendien geven dit soort boeken inzicht in de smaak en stijl van de diverse *kyōka*-meesters, wat de keus voor de ene of de andere groep vergemakkelijkt. Er zit weliswaar enige overlap in de functies van verschillende *kyōka*-boeken, maar deze driedeling naar functie is desalniettemin afdoende steekhoudend om leidend te zijn in hoofdstuk 4.

Surimono, en zeker *surimono* die uitgebracht werden in series, worden in hoofdstuk 3 van dit proefschrift anders gecategoriseerd dan gebruikelijk is in bijvoorbeeld catalogi. Dat heeft te maken met het feit dat voor dit onderzoek gekeken wordt naar de functie die *surimono* hadden voor de dichters die ze lieten uitbrengen. Voor hen was er bijvoorbeeld een groot verschil tussen *surimono* die uitgebracht werden door een individuele dichter, tegenover *surimono* in series die onder auspiciën van een grotere groep dichters uitgebracht werden.

Hoofdstuk 4 gaat in op de netwerken van dichters. Belangrijk daarbij is dat dit hoofdstuk beschrijft hoe de populariteit van *kyōka* gebaseerd is op wedstrijden met een zekere allure. De inschrijfgelden waren hoger dan van bijvoorbeeld wedstrijden gehouden binnen het genre *haikai* (met metrum van 17 lettergrepen, onder een breder deel van de bevolking populair). Maar de prijzen waren ook navenant, en men maakte kans zijn of haar winnende gedicht terug te vinden in een fraai uitgegeven *kyōka*-resultaatboek. Dit alles was gebaseerd op een zorgvuldige ordening van dichters naar scores, weergegeven in tabellen die werden gedrukt en verspreid onder de deelnemers. Een hoge score en de bijbehorende erkenning bezorgt dichters een zekere status binnen de *kyōka*-wereld. Zo kan men de sociale status van een *kyōka*-dichter zien als bestaande uit verschillende componenten: stand bij geboorte, economische welgesteldheid, maar ook culturele bagage die af te lezen was uit goede scores bij wedstrijden, het verschijnen in boeken en op *surimono*, en connecties naar (veel) (hooggeplaatste) dichters. De bovengenoemde factoren die *kyōka* als bezigheid populair maken, hebben tussen grofweg 1770 en 1835 een enorme aantrekkingskracht. De populariteit van *kyōka* is echter van beperkte duur en uiteindelijk

relatief klein in vergelijking met die van *haikai*.

Hoofdstuk 5 onderzoekt de literaire kant van *surimono*. Specifiek *surimono* die klassieke literatuur als onderwerp nemen en die in series uitgebracht werden, worden geanalyseerd in dit hoofdstuk. Op basis van deze analyses kunnen antwoorden gevonden worden op vragen over de rol van dit soort series *kyōka-surimono* binnen de receptiegeschiedenis van klassieke literatuur gedurende de Edo-periode en over de herkomst van literaire kennis die blijkt uit tekst en beeld in *surimono*. Behalve een beschrijving van 22 series uitgebracht tussen c.1809 en c.1830 die ofwel Japanse, ofwel Chinese klassieke literaire werken als onderwerp nemen, wordt een uitgebreidere analyse per prent uitgevoerd van vier van de *surimono*-series, die geïnspireerd zijn op twee verschillende werken uit de klassieke Japanse literatuur. Deze series zijn gebaseerd op de werken *Tosa nikki* (één serie) en *Tsurezuregusa* (drie series, uitgebracht in verschillende jaren en geïllustreerd door verschillende prentontwerpers). *Tosa nikki* ('*Het Tosa dagboek*') is een fictief reisverslag geschreven rond het jaar 935, door de voormalig gouverneur van Tosa (op Shikoku), Ki no Tsurayuki (868?-945). *Tsurezuregusa* (de in het Engels gebruikelijke titel '*Essays in Idleness*' zou men kunnen vertalen als '*Schrijfsels van gelanterfant*') is een verzameling korte teksten over uiteenlopende onderwerpen, geschreven rond 1330-1332, waarvan het auteurschap toegeschreven is aan de monnik Yoshida Kenkō (c.1283-c.1350).

Belangrijk is dat beide werken in het Japans geschreven werden, niet in het Chinees. Vooral *Tosa nikki* was nog niet zo algemeen bekend in de tijd dat de *surimono*-serie ervan uitkwam. Uit een analyse van literatuurhistorisch onderzoek naar zowel *Tosa nikki* als *Tsurezuregusa* gedurende de Edo-periode, met name onderzoek in de *kokugaku*-traditie die zich specifiek richt op klassieke literatuur van Japanse bodem, blijkt dat beide werken juist in de belangstelling stonden in dezelfde tijd dat de *surimono*-series gecreëerd werden. Bovendien kon bevestigd worden dat diverse betrokken *kyōka*-dichters connecties hadden met onderzoekers binnen *kokugaku*. Echter, een vergelijking tussen de inhoud van de *surimono* en de inhoud van literatuurhistorisch onderzoek uit de Edo-periode levert op dat *kyōka*-dichters, en vermoedelijk ook de prentontwerpers, uiteindelijk teruggaan op de literaire commentaren geschreven door onderzoekers van enkele generaties eerder, ook al was men verbonden met - op dat moment - huidige generatie onderzoekers. Uit de beschrijving en nadere analyse van de verschillende *surimono*-series, zowel gebaseerd op Chinese als op Japanse werken, blijkt een algemene culturele nostalgie voor vervlogen tijden. Die cultureel-nostalgische inslag brengen *kyōka*-dichters ook in praktijk tijdens hun dichtwedstrijden, waar elementen uit traditionele dichtwedstrijden uit vervlogen tijden geïncorporeerd worden.

Dit onderzoek resulteert in de conclusie dat *surimono* te lang zijn bestudeerd vanuit de gedachte dat een prentontwerper grotendeels de inhoud bepaalde, terwijl in werkelijkheid het initiatief bij de dichters ligt. Bovendien zijn *surimono* teveel in isolatie bestudeerd. Dat wil zeggen, de uitgebreide culturele productie van *kyōka*-netwerken, met name in de vorm van boeken, wordt ten onrechte buiten beschouwing gelaten, terwijl voor *kyōka*-dichters *surimono* slechts één onderdeel waren in een jaar vol dichterlijke activiteiten. Uit *kyōka*-boeken is veel meer af te leiden mbt grootte van groepen, geografische

verspreiding, netwerken, connecties tot ontwerpers en uitgevers, en sociale achtergrond van de leden. We kunnen er ook uit afleiden hoeveel van de actieve dichters eveneens op de *surimono* van hetzelfde genootschap terecht kwamen. *Kyōka*-informatieboeken bieden inzicht in hoe *kyōka* als genre groeide en hoe de netwerken en de wedstrijdpraktijk vastere vorm kregen. Bovendien blijkt uit de informatieboeken dat hoewel dichters speciale *kyōka*-dichternamen gebruikten, dit niet tot doel had anoniem te blijven. Sociale en culturele status was belangrijk voor de dichters en anonimiteit zou de mogelijkheid op erkenning doen afnemen. De hiërarchische indeling van dichters op basis van scores lijkt zuiver meritocratisch, al blijkt uit de deelnamekosten op wedstrijsaankondigingen dat een aanzienlijke financiële investering nodig was om hoog te kunnen scoren en als cultureel gesofisticeerde persoon te boek te komen te staan. Luxe *kyōka*-boeken waren net als *surimono* een ideaal vehikel voor het tentoon spreiden van culturele bagage, zeker wanneer er verwijzingen naar klassieke literatuur opgenomen werden.

Dit proefschrift toont dan ook aan dat *surimono* in relatie tot klassieke literatuur bestudeerd dienen te worden, waaruit vervolgens ook veel beter blijkt welke *surimono* werkelijk literaire diepgang hadden. Literaire *surimono* nemen een unieke plaats in binnen de receptie van klassieke literatuur, niet in de laatste plaats omdat de behandelde werken precies rond de jaren van verschijning actief bestudeerd werden door literatuurhistorici met wie de dichters connecties onderhielden. Het lezen van commentaren op, en geannoteerde versies van klassieke teksten gaf *kyōka*-dichters dus ook een verhoogde status binnen de netwerken. Ten aanzien van de literaire verwijzingen dient nog aangetekend te worden dat niet alle *surimono* verwijzen naar klassieke literatuur. Die indruk zou gewekt kunnen worden door de focus op juist die series binnen dit proefschrift. Bovendien is de conclusie uit dit onderzoek dat de verwijzingen naar klassieke literatuur over het algemeen nostalgisch van aard zijn, en - gezien de inclusiviteit ten aanzien van Chinese onderwerpen - niet uitsluitend cultuurnationalistisch gemotiveerd.

Eén van de conclusies met betrekking tot de herkomst van de literaire kennis is dat - in tegenstelling tot de verwachting - het eerder 'gewone burgers' waren dan dichters van samoerai-geboorte, die de kennis inbrachten in de *kyōka*-wereld. Dat is ook opvallend omdat het aandeel samoerai in de *kyōka*-wereld wel degelijk aanzienlijk bleek. De relatie tussen afkomst bij geboorte en sociale status binnen de *kyōka*-wereld is complex maar toont aan dat standverschillen in zekere zin overbrugd werden. Status binnen de *kyōka* wereld is echter opgebouwd uit meer elementen dan stand binnen de maatschappij, zoals vooral culturele bagage en economische draagkracht. Interesse voor actieve deelname in het genre *kyōka* is daarom wel te relateren aan een bepaalde, min of meer eenduidige sociale groep, maar niet direct aan afkomst op basis van geboorte.

Dit proefschrift heeft *surimono* bestudeerd in een breder kader van culturele productie van dichternetwerken, waarbij vooral *kyōka*-boeken uitgebreid onderzocht zijn. Toekomstig onderzoek binnen dit onderwerp zou aangevuld kunnen worden met de bestudering van het proces van bestellen van *surimono* en de interactie tussen dichters en prentontwerpers, om nog beter inzicht te krijgen in de intenties van de verschillende partijen. Bovendien kunnen schilderingen met *kyōka* erop, waar nog zeer weinig gericht onderzoek naar gedaan is, inzicht bieden in de functies hiervan - mogelijk als wedstrijdpreizen, als speciale bestellingen bij ontwerpers, of als bevestiging van positie - binnen de *kyōka*-netwerken.